

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “สถานีวิทยุสถาบันการศึกษากับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน” ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน
2. ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสื่อมวลชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร
5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

Harold D. Lasswell (1971) ได้กล่าวถึงหน้าที่ทางสังคม ของสื่อมวลชน 3 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ในการพิทักษ์ไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคม (Surveillance of the environment) ซึ่งหมายถึงหน้าที่ในด้านการสังเกตและติดตามเอาใจใส่เหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสังคมเท่ากับว่าทำหน้าที่เก็บรวบรวมและกระจายข่าวสารต่าง ๆ ที่ควรแก่การสนใจไปสู่สมาชิกในสังคม เพื่อให้ตระหนักถึงภัยอันตรายและมองเห็นโอกาสหรือช่องทางต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม

2. หน้าที่ในการหาความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ของสังคม (Correlation of the parts of society) ซึ่งหมายถึง การทำหน้าที่ชี้แจงให้เข้าใจว่ามีส่วนใดในสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยการพิจารณารายละเอียดของเหตุการณ์และเรื่องราวเหล่านั้นอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการตีความและอธิบายขยายความเข้าใจให้แก่สมาชิกของสังคม ซึ่งเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้มีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น

3. หน้าที่ในการถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง (Transmission of the social heritage) ซึ่งหมายถึง หน้าที่ที่สืบทอดความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐานทาง

สังคม จากสมาชิกของสังคมในช่วงยุคสมัยหนึ่งไปสู่สมาชิกในยุคสมัยต่อ ๆ ไปเพื่อเป็นการอบรมให้สมาชิกใหม่ของสังคมได้เรียนรู้บทบาทและสถานภาพทางสังคม

Mc Quail , 1987 ได้เพิ่มบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน คือ การกระตุ้นเร้า หรือการผลักดัน (Mobilization) Mc Quail เห็นว่าการกระตุ้นเร้าเป็นสิ่งที่สื่อมวลชนจะต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาผลประโยชน์ของชาติ ส่งเสริมแบบแผนของพฤติกรรมและคุณค่าที่สำคัญบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาวิกฤติ ด้วยเหตุนี้ Mc Quail จึงเห็นว่าบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนควรมีดังนี้

1. การให้ข่าวสาร (Information)

- การให้ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และสภาพการณ์ในสังคมและใน โลก
- แจ้งให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของอำนาจ
- ช่วยส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม การปรับตัวและความก้าวหน้า

2. การประสานสัมพันธ์ (Correlation)

- อธิบาย ตีความและวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับความหมายของเหตุการณ์และข่าวสาร
- ให้การสนับสนุนผู้อยู่ในอำนาจและบรรทัดฐานที่มีอยู่
- ให้การขัดเกลาทางสังคม
- ประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
- สร้างประชาชาติ
- จัดลำดับความสำคัญและชี้ให้เห็นถึงสถานภาพที่มีความสัมพันธ์

3. ความต่อเนื่อง (Continuity)

- แสดงออกซึ่งวัฒนธรรมหลักและยอมรับวัฒนธรรมย่อยรวมทั้งพัฒนาวัฒนธรรมใหม่
- ส่งเสริมและธำรงไว้ซึ่งค่านิยมพื้นฐานร่วมกัน

4. ให้ความบันเทิง (Entertainment)

- ให้ความสนุกสนาน หลากหลายและเป็นวิธีการผ่อนคลายอารมณ์

5. การกระตุ้นเร้า (Mobilization)

- รณรงค์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางสังคมในเรื่องของการเมือง สงคราม การพัฒนา

เศรษฐกิจ การทำงานและศาสนา

นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น Mc Quail, 1987 ยังระบุว่าในกรณีที่สังคมมีการแตกแยกความคิดเห็นต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่งในสังคมออกเป็นสองพวกแล้ว บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ในกรณีดังกล่าวอาจแบ่งได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ในการตีความ (Interpreter)
2. หน้าที่ในการแพร่กระจายข่าวสาร (Disseminator)
3. หน้าที่ในการแสดงปฏิกิริยาต่อประเด็นนั้น ๆ (Adversary)

วิลเบอร์ แชรรมม์ (Wilbur Schramm, 1972) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ 2 ประเภทด้วยกัน คือ

ทางด้านผู้ส่ง

1. เพื่อบอกกล่าว (to inform)
2. เพื่อให้ความรู้ (to teach)
3. เพื่อความบันเทิง (to entertainment)
4. เพื่อชักจูงใจ (to persuade)

ทางด้านผู้รับ

1. เพื่อทำความเข้าใจ (to understand)
2. เพื่อเรียนรู้ (to learn)
3. เพื่อความบันเทิง (to entertain)
4. เพื่อรับหลักการหรือตัดสินใจ (to decide)

สื่อสารมวลชน มีบทบาทอย่างสำคัญในการให้การศึกษาโดยสังคมวิธีแก่ประชาชนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการเมืองและการปกครอง บทบาทดังกล่าว ได้แก่ การให้ความรู้ การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองแก่ประชาชนทั่วไป การปลูกฝังทัศนคติ รวมทั้งการสร้างค่านิยม ที่ถูกต้อง การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนมีความเลื่อมใส มีความนิยมชมชอบการปกครองระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยระบบสื่อสารมวลชน ที่มีส่วนในการให้การศึกษาโดยสังคมวิธีแก่ประชาชน ได้แก่ สื่อสารมวลชนประเภทสิ่งตีพิมพ์ โสตทัศนวัสดุ วิดิทัศน์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และคอมพิวเตอร์

สื่อสารมวลชน เป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง หรือจากบุคคลหนึ่งไปสู่คนหมู่มาก หรือจากกลุ่มคนไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง ข้อมูลข่าวสารที่ถูกเผยแพร่โดยระบบสื่อสารมวลชนจะเป็นข้อมูลข่าวสารที่มีความถูกต้องกับต้นตอเดิมของข่าวสาร มีความสดและรวดเร็วพร้อมๆ กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง สื่อสารมวลชนยุคปัจจุบันได้รับการพัฒนาจนมีศักยภาพสูงราวกับว่าผู้รับข้อมูลข่าวสารอยู่ร่วมในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงทีเดียว (ป. มหาจันทร์ , 2544)

2.2 ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง

ในด้านการสื่อสารทางการเมืองไม่ใช่เรื่องใหม่ แท้จริงแล้วการสื่อสารถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมืองตั้งแต่ครั้งกรีกโบราณในรูปวาทวิทยา ในงานเขียนเรื่อง Apologia ของ Plato ได้แสดงให้เห็นถึงถ้อยคำของ Socrates ที่กล่าวตอบโต้ศาลแห่งนครรัฐเอเธนส์ในการแก้ไต่สวนเองพ้นผิดจาก ข้อกล่าวหาว่ากระทำการยุบปลุกปั่นเยาวชนให้หลงผิดและสร้างความคิดอันวิปริตขึ้นในสังคม การใช้ถ้อยคำที่เลือกสรรในการสั่งสอน กล่าวแก้และตอบโต้ทางการเมือง อาจเป็นการสื่อสารทางการเมืองที่มีข้อจำกัดจากเทคโนโลยีทางการเมืองในอดีต แต่เป้าหมายของการสื่อสารมิได้ผิดแผกแตกต่างไปจากเป้าหมายของการสื่อสารในปัจจุบัน การสื่อสารทางการเมืองจะเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสารมากกว่าวิธีการ Deustch (1966) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองว่า เป็นภารกิจทางการเมืองการปกครองที่เป็นกระบวนการในการชี้แนะและตรวจสอบพลังความพยายามของมนุษย์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งปวง การคำนึงถึงพลังของมนุษย์จึงเท่ากับมีความหมายว่า การสื่อสารทางการเมืองไม่เชื่อเรื่องชะตากรรมแต่เชื่อมั่นในความสามารถและการกระทำจากมนุษย์ที่อาศัยผลประโยชน์จากธรรมชาติของการเมือง ปรัชญาการเมืองจึงเป็นเรื่องของมนุษย์ที่แสวงประโยชน์จากธรรมชาติ ส่วนสัมฤทธิ์ผลของการสื่อสารทางการเมืองขึ้นอยู่กับกลไกของการสื่อสารทางการเมืองอันประกอบด้วยความสามารถในการประเมินการสื่อสารทางการเมืองว่า สามารถนำไปสู่ความเป็นระบบทางการเมืองที่มีคุณภาพได้มากน้อยเพียงใด (Plato , Deustch อ้างในสุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545)

ช่องทางสื่อสารทางการเมืองที่จะเป็นเครื่องมือในงานการสื่อสารทางการเมืองจะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานดังต่อไปนี้

1. ประสิทธิภาพของสายงานการสื่อสาร (chains of commands) ในที่นี้หมายถึง เอกภาพของการสั่งงานที่ทำให้แผนงาน คำสั่ง นโยบายและอื่น ๆ ไปสู่ประชาชนได้โดยสะดวกด้วยการอาศัยช่องทางสื่อสารที่สามารถควบคุมการไหลเวียนของสารสนเทศให้เป็นไปตามการคาดหวังหรือตามแผนการ

2. ความสามารถในการนำเสนอสารสนเทศที่หลากหลายไม่ว่าสารสนเทศนั้นจะเป็นเรื่องของการเมืองโดยตรงหรือเป็นเพียงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยี เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้การเมืองมีโครงสร้างและหน้าที่ที่เป็นพลวัต

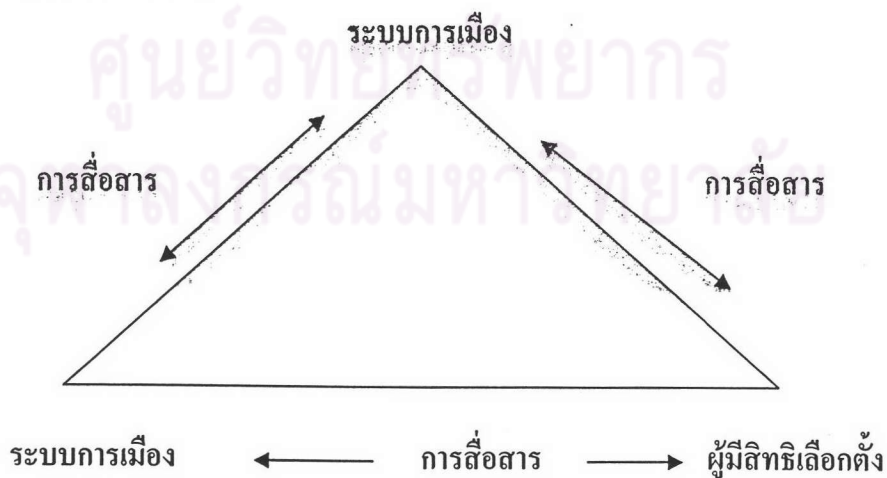
3. การคำนึงถึงการย้อนกลับสาร (feedback) นอกเหนือจากการที่ช่องทางการสื่อสารจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดสารสนเทศแล้ว ช่องทางการสื่อสารก็จะเป็นช่องทางในการนำเสนอสารสนเทศย้อนกลับไปยังแหล่งสาร การย้อนกลับสารจะทำให้ระบบหรือรัฐตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อการรับฟังและสนองตอบต่อมติมหาชน (public opinion)

4. ประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสาร แม้ว่าโครงสร้างทางการเมืองจะประกอบด้วยกาสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสามารถนำเสนอสารสนเทศที่หลากหลายและคำนึงถึงการย้อนกลับสารแล้วก็ตาม แต่ก็อาจจะไม่เพียงพอต่อการสื่อสารทางการเมืองในระบบ เพราะปรากฏการณ์การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปเพื่อเป้าหมายที่ถูกกำหนดไว้แล้ว ประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสารจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง สิ่งที่ต้องตระหนักในประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสารในฐานะที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชนนั้น คือ

- ตำแหน่งของเป้าหมาย (position)
- ระยะ (distance) นับจากการเริ่มต้นกิจกรรมไปสู่เป้าหมายทางการเมือง
- อัตราความเร็ว (speed) หมายถึงเวลาที่ใช้ในการเดินทางของสาร

หากเงื่อนไขทั้งสามสอดคล้องกัน ช่องทางการสื่อสารก็จะเอื้ออำนวยในการไปถึงเป้าหมายได้โดยสะดวกและรวดเร็ว(สุรพงษ์ โสภนะเสถียร,2545)

แบบจำลองการสื่อสารทางการเมือง

แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองเป็นรูปสามเหลี่ยมที่มุมแต่ละมุมแทนระบบการเมือง ระบบการสื่อสารและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แต่ละด้านของสามเหลี่ยมแทนเส้นทางการสื่อสาร เนื้อหาของสารจะไหลไปมาทั้งสองทิศทางของแต่ละด้านของสามเหลี่ยมและแต่ละมุมของสามเหลี่ยมก็เป็นเส้นทางโดยอ้อมที่การสื่อสารระหว่างอีก 2 มุม จะไหลผ่าน ปฏิริยาสัมพันธ์โดยทางอ้อมจะเห็นได้ชัดเจนที่สุด เมื่อสื่อในการสื่อสารคั่นอยู่ตรงกลางระหว่างระบบการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นโยบายของรัฐบาลเป็นตัวอย่างของเนื้อหาของสารที่ไหลไปสู่ประชาชน โดยผ่านสื่อมวลชน การหยั่งมติดมหาชน (public opinion poll) เป็นตัวอย่างของเนื้อหาที่ไหลจากประชาชนไปยังรัฐบาล ยังมีการไหลทางอ้อมในลักษณะอื่น ๆ อีก เช่น ประชาชนที่ต้องการข่าวสาร จะเรียกร้องให้สื่อมวลชนเสนอข่าวที่ตนต้องการ

การสื่อสารทางการเมืองตามแบบจำลองที่เชื่อมการเมือง สื่อมวลชนและประชาชนเข้าด้วยกันนี้เกิดขึ้นเพราะหลีกเลี่ยงไม่ได้ สื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกามีรูปลักษณะอย่างที่เป็นอย่างในปัจจุบันเพราะทำหน้าที่ในการให้ข่าวสารทางการเมืองด้วย การเมืองก็จำเป็นต้องมีผู้ฟังหรือผู้ชมประกอบด้วยประชาชนจำนวนมาก ที่มีความต้องการข่าวสารและมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองระบบการสื่อสารและผู้มีสิทธิออกเสียงจะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะสถาบันเหล่านี้เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา(เสถียร เชยประทับ , 2540)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนโดยเฉพาะ สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์มีบทบาททางการเมืองหลายประการในอันที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการทางการเมือง ดังต่อไปนี้

การสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

สื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้และการศึกษา เนื้อหาข่าวสาร รายการต่างๆ ของสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพยนตร์ อาทิ รายการข่าว รายการสนทนาปัญหาบ้านเมืองของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์ล้วนมีบทบาทในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในด้านการเมืองให้แก่ผู้รับสาร

เป็นที่เชื่อกันว่าสื่อมวลชนสามารถให้ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราวสาธารณะ ซึ่งนำไปสู่การมีความรู้ ในเรื่องราวสาธารณะ ผู้สมัครรับเลือกตั้งและประเด็นปัญหาสาธารณะเพิ่มมากขึ้น จาก

หลักฐานการวิจัยของ Chaffe , Wrad และTintor แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนสามารถทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นในความรู้ทางการเมืองในหมู่นักศึกษาของโรงเรียนในรัฐวิสคอนซินในระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี ค.ศ.1968 ส่วน Atkin และ Gantz ได้แสดงหลักฐานงานวิจัยว่าความสัมพันธ์ระหว่างการชมข่าวโทรทัศน์ของเด็กกับการเพิ่มความรู้ในเหตุการณ์ปัจจุบันและบุคคลที่เป็นที่สนใจของสาธารณะ สรุปได้ว่า สื่อมวลชนมีผลกระทบต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองใน 2 ลักษณะคือ 1) สื่อมวลชนมีประสิทธิภาพ ในการบอกกล่าว ชี้แจงเรื่องราวทางการเมือง และ 2) สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสำคัญของประเด็นทางการเมือง(Tan ,1985 อ้างถึงในจิตติวิทย์สรณะ , 2540)

การสร้างทัศนคติทางการเมือง

ในเรื่องทัศนคติทางการเมืองนี้ อนันต์ธนา อังกินันท์(2531) ชี้ให้เห็นว่าสื่อหนังสือพิมพ์สามารถชักจูงใจผู้รับสาร ด้วยการเสนอเนื้อหาสาระที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้อ่านหนังสือพิมพ์โดยออกมาในรูปแบบของบทวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์(2542) กล่าวถึงพัฒนาการของวิทยุกระจายเสียงที่สัมพันธ์กับการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจว่ามี การเผยแพร่ความคิดทางการเมืองของคณะราษฎร โดยนายพลเรือโท พระยาราชวังสัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมผู้มิชอบบวาทก่อตั้งกองการโฆษณาในฐานะเป็นกรมอิสระขึ้นตรงต่อคณะรัฐมนตรี ประกอบด้วยแผนกสำคัญคือแผนกหนังสือพิมพ์และแผนกวิทยุกระจายเสียง โดยคณะราษฎรให้ความสำคัญกับสื่อต่าง ๆ ในการเผยแพร่ความคิดประชาธิปไตย ภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญเป็นอย่างมาก ดังถ้อยแถลงของหลวงรณสิทธิพิชัย อธิบดีกรมโฆษณาการ (2477) ที่ว่า

“...ราษฎรร้อยละ 25 ให้การสนับสนุนระบอบและร้อยละ 15 คัดค้าน ส่วนราษฎรอีกร้อยละ 60 ไม่เข้าใจระบอบใหม่ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในการชี้แจงให้ราษฎรทราบถึงผลดีของการเปลี่ยนแปลง ทางการเมือง ถ้ารัฐบาลไม่สามารถโน้มน้าวใจราษฎรส่วนใหญ่ให้หันมาสนับสนุนรัฐธรรมนูญ จะเกิดการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มเก่ากับกลุ่มใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้”

2.4. แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร

ในแง่ของการสื่อสาร ข่าวสารมีลักษณะเป็นสาร (Message) อย่างหนึ่งซึ่งส่งมาตามสื่อต่าง ๆ ในรูปลักษณะของสัญลักษณ์ (Symbol or Sign) ดังนั้น ข่าวสารจึงหมายถึง เนื้อหาของสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร Wilbur Schramm อธิบายว่า ข่าวสารหมายถึง เนื้อหาอะไรก็ได้ที่จะช่วยลดความไม่แน่ใจหรือจำนวนทางเลือกที่อาจจะเป็นไปได้สถานการณ์หนึ่ง ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างภาพที่ชัดเจนขยายภาพแวดล้อม ที่เข้าเกี่ยวข้องและช่วยกำหนดพฤติกรรมที่เขาควรจะทำในสถานการณ์นั้น (Wilbur Schramm, 1972)

ส่วนข่าวสารทางการเมืองนั้น Steven Chaffee ได้ให้คำนิยามเฉพาะเจาะจง โดยอาศัยแนวการวิเคราะห์ระบบของเดวิส อีสตัน ว่าเป็นความรู้ของสมาชิกในระบบการเมืองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใด ๆ ในสภาวะของระบบ ในแง่ของการแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ซึ่งหมายถึงข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องและการสนับสนุนข้อตัดสินใจที่ออกมาและเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าให้เป็นผลลัพธ์ออกมา (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2523) และจากการศึกษาของ Almond and Verba พบว่ามีความรู้สึกมีความสามารถทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นความรู้สึกทางการเมืองที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและกระบวนการทางการเมืองรวมทั้งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสารในการวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับปัญหาต่าง ๆ การที่บุคคลมีข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นจะทำให้บุคคลมีการประเมินคุณค่าและกำหนดข้อตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงขึ้น เช่นในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง บุคคลที่ตัดสินใจว่าลงคะแนนเสียงให้ผู้ใดในระบอบโกล้วนเลือกตั้ง มักจะเป็นผู้ที่มีความรู้และข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครและนโยบายต่าง ๆ น้อยกว่าผู้ที่ได้กำหนดข้อตัดสินใจ ของตนไว้ล่วงหน้า (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2523)

McCombs and Becker, 1979 ได้ให้ความเห็นว่าบุคคลเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อตอบสนองความต้องการ 4 ประการคือ

1. เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามความเคลื่อนไหวและสังเกตการณ์สิ่งต่าง ๆ รอบตัวจากสื่อมวลชน เพื่อจะได้รู้ทันเหตุการณ์ ทันสมัยและรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรรู้

2. เพื่อต้องการช่วยตัดสินใจ(Decision) โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันการเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้

3 เพื่อพูดคุยสนทนา(Discussion) การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทำให้บุคคลมีข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่นได้

4. เพื่อความต้องการมีส่วนร่วม(Participation) เพื่อรับรู้และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและรอบ ๆ ตัว

ในการแสวงหาข่าวสารหรือเปิดรับสื่อของมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เพราะสื่อเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ความต้องการสื่อจะเพิ่มมากขึ้น เมื่อบุคคลนั้นต้องการข้อมูลในการตัดสินใจ หรือมีความไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และบุคคลจะไม่รับข่าวสารที่ผ่านเข้ามาสู่ตนทั้งหมดแต่จะเป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่างๆเอง จะเลือกรับรู้ เพียงบางส่วนที่คิดว่ามีประโยชน์โดยขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ของตน โดยมีกระบวนการเลือกสรร(selective process)ในการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสารเองเป็นตัวกำหนด

นอกจากนี้ Katz and Others , 1974 ยังได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ทางสังคมกับความต้องการในการเปิดรับสื่อไว้ 5 ประเด็นดังนี้

1. สถานการณ์ทางสังคมมีความขัดแย้งหรือวุ่นวายสับสนทำให้บุคคลได้รับความตึงเครียดและแรงกดดัน บุคคลจึงต้องการผ่อนคลายแรงกดดันโดยการใช้สื่อ
2. สถานการณ์ทางสังคมทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกตระหนักรู้ถึงปัญหาที่ควรระมัดระวัง บุคคลจึงต้องการข่าวสาร และข่าวสารเหล่านั้นก็ได้มาด้วยการเปิดรับสื่อ
3. สถานการณ์ทางสังคมทำให้โอกาสในชีวิตจริงของบุคคลที่จะสนองความต้องการต่าง ๆ ลดน้อยลง บุคคลจึงต้องหันไปใช้สื่อเพื่อชดเชยหรือทดแทนความต้องการเหล่านั้น
4. สถานการณ์ทางสังคมทำให้เกิดค่านิยมบางประการ ซึ่งการใช้สื่อเป็นการแสดงถึงการยืนยันหรือเป็นการเสริมย้ำค่านิยมดังกล่าว
5. สถานการณ์ทางสังคมทำให้เกิดความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทของสื่อในการรักษาค่านิยมของการรวมกลุ่มทางสังคมไว้

Katz ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า เราสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางสังคมต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ รายได้ การศึกษา รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว ที่อยู่อาศัย กับความพึงพอใจจากสื่อหลายอย่างมีความสัมพันธ์กับกระบวนการลักษณะทางสังคมเหล่านี้ และแม้ว่ายังไม่มีทฤษฎีใดที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคมกับความพึงพอใจจากสื่อโดยเฉพาะการศึกษาที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุน (empirical support) ก็ควรได้รับการค้นคว้าพิสูจน์ต่อไป

นอกจากปัจจัยในการเลือกรับข่าวสารดังกล่าวแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเลือกรับสารของผู้รับสารอีกมากมาย ดังที่ Wilbur Schramm, 1973 ได้กล่าวไว้ว่า

1. ประสบการณ์ เนื่องจากผู้รับสารย่อมมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข่าวสาร วัตถุ สิ่งของ ฯลฯ แตกต่างกันไป ประสบการณ์จึงเป็นตัวแปรที่ทำให้ผู้รับสารแสวงหาข่าวสารที่เคยเห็นแตกต่างกัน
2. การประเมินสารประโยชน์ของข่าวสาร เนื่องจากผู้รับสารจะแสวงหาข่าวสารที่ต้องการ เพื่อสนองจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง การประเมินสารประโยชน์ของข่าวสารจึงจะช่วยให้ผู้รับสารได้เรียนรู้ว่า ข่าวสารอย่างหนึ่งมีประโยชน์แตกต่างจากข่าวสารอีกด้วย จึงก่อให้เกิดพัฒนาการและปรับปรุงอุปนิสัยและรูปแบบการแสวงหาข่าวสาร
3. ภูมิหลังแตกต่างกัน เนื่องจากเป็นธรรมชาติของมนุษย์มักจะสนใจในสิ่งที่ตนไม่เคยพบมาก่อน รวมทั้งสนใจในความแตกต่างหรือการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่ขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ สิ่งของ หรือเรื่องราวต่าง ๆ
4. การศึกษาและสภาพทางสังคม นับเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ขึ้นในตัวบุคคล และเป็นตัวชี้พฤติกรรมการสื่อสารของผู้คน ทั้งพฤติกรรมในการเลือกรับสื่อและเลือกเนื้อหาของข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาจะมีส่วนช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการอ่านและกระหายที่จะเพิ่มพูนด้วยการแสวงหาความรู้ให้กว้างขวางขึ้น
5. ความสามารถในการรับสาร ทั้งสภาพร่างกายและจิตใจของคนจะมีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถในการรับข่าวสารของบุคคล โดยสภาพร่างกายในที่นี้ หมายถึง สภาพร่างกายที่สมบูรณ์ ผู้รับข่าวสารที่มีอวัยวะของร่างกายครบถ้วน ประสาทสัมผัสทุกอย่างทำงานได้อย่างปกติย่อมอยู่ในสภาพที่จะรับข่าวสารได้ดีกว่าผู้บกพร่องทางร่างกายและประสาทสัมผัส นอกจากนั้นสภาพร่างกายยังมีส่วนสัมพันธ์กับสติปัญญาของคนอีกด้วย การเปลี่ยนแปลงทางอายุสูงขึ้นระยะเวลาในการได้รับการศึกษารวมทั้งการเจริญเติบโตทางความคิดย่อมมีความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและทางลบต่อการโน้มน้าวใจ

6. บุคลิกภาพ บุคลิกภาพของผู้รับข่าวสารแต่ละคนเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสาร ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ การโน้มน้าวใจ และพฤติกรรมผู้รับสารอีกต่อหนึ่ง ทำนองเดียวกับเรื่ององค์ประกอบในเรื่องความสามารถของบุคคล มีหลักฐานทางการวิจัยที่แสดงว่าความนับถือตนเอง (self esteem) และความวิตกกังวล (anxiety) ของบุคคลล้วนเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับอิทธิพลทางสังคม กล่าวคือ ผู้ที่มีความวิตกกังวลหรือตื่นเต้นมักได้รับอิทธิพลทางสังคมได้ง่าย และมีความโน้มเอียงที่จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับค้นหาเพื่อที่ว่าจะได้หลีกเลี่ยงอิทธิพลจากสังคมนั้นเอง

7. อารมณ์ สภาพอารมณ์ของผู้รับสารแต่ละคนเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของสาร หรืออาจเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจความหมายในข่าวสารของผู้รับ ถ้าผู้รับข่าวสารมีอารมณ์ปกติ มีความพร้อม มุ่งมั่น และมีสมาธิต่อข่าวนั้น สัมฤทธิผลของการสื่อสารจะมีมากกว่าผู้รับที่ไม่มีอารมณ์กับข่าวนั้น นอกจากนี้ เราสังเกตได้อีกว่าอารมณ์ของผู้รับสารนั้นสามารถพิจารณาได้ทั้งความรู้สึที่เกิดขึ้นจากตัวผู้รับสารในขณะนั้นเองและความรู้สึกหรือท่าทีที่มีอยู่ก่อนแล้ว (predisposition) เกี่ยวกับข่าวนั้นด้วย

8. ทัศนคติ ถือเป็นตัวแปรที่มีอยู่ระหว่างการรับและการตอบสนองต่อข่าวสารหรือสิ่งเร้าต่าง ๆ ด้วยการแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้รับที่มีต่อข่าวสารแต่ละประเภทที่พบ กล่าวอีกนัยคือ เป็นคุณสมบัติหรือท่าทีที่ผู้รับสารแต่ละคนมีอยู่ก่อนที่จะรับข่าวสารอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยปกติทัศนคติของผู้รับสารเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงไป การรับข่าวสารหรือการโน้มน้าวใจของผู้รับข่าวสารจะแตกต่างกันไป ในทำนองเดียวกันการตอบสนองของผู้รับสารจะเปลี่ยนไปตามสิ่งเร้าหรือข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

อย่างไรก็ตาม Kippax and Murray ,1980 (อ้างถึงใน รัตนา เคะธนาชัยกุล ,2539) ได้กล่าวถึงผู้รับสารว่ามีความแตกต่างกันในปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านประชากร เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ เป็นตัวกำหนดการใช้สื่อและรับรู้คุณประโยชน์ของสื่อ
2. คนที่มีการศึกษาในระดับสูงจะเลือกใช้สื่อหลากหลายประเภทมากกว่าคนที่มีการศึกษาน้อย
3. โทรทัศน์เป็นสื่อที่ถูกเลือกใช้มากเป็นอันดับหนึ่ง เพราะกลุ่มผู้รับสารเห็นว่าเป็นสื่อที่มีประโยชน์โดยให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เราสนใจ
4. กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีการเลือกใช้สื่ออย่างมีจุดมุ่งหมายและเข้าใจถึงคุณประโยชน์

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในระบอบประชาธิปไตยซึ่งสามารถแสดงออกได้ทุกด้านที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (วิสุทธ์ โภชิตแทน ,2524) มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ต่างกัันเช่น

นรนิติ เศรษฐบุตร อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า คือการปฏิบัติการในลักษณะใดๆ ก็ได้แต่ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้ผลที่เกิดขึ้นมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและการเลือกผู้นำของรัฐ (นรนิติ เศรษฐบุตร , 2528)

จรูญ สุภาพ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชน จะพึงมีในการกำหนดนโยบายในการตัดสินใจและในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง(จรูญ สุภาพ , 2522)

สมบัติ ชำรงชญวงศ์ อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองแท้จริงคือ การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับองค์กรทางการเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้คือ กระบวนการทางการเมืองซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ(สมบัติ ชำรงชญวงศ์ ,2546)

Parry ,1971 กล่าวว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมทางการเมือง

Weiner ,1971 กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใดๆไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์กรหรือไม่มี เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้องยอมรับ(ตามกฎหมาย)หรือไม่ โดยมุ่งในประเด็นที่จะไปมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบาย

สาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม

ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยทั่วไปนั้นจะพบว่าพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะมีความหลากหลายแตกต่างกันไปทั้งภายในสังคมเดียวกัน และระหว่างสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติจะไม่มีค่านิยมอันเดียวกันเกี่ยวกับทัศนคติและการกระทำทางการเมืองของตน กล่าวคือ การแสดงออกของบุคคลในทางการเมืองจะแตกต่างกันไปขึ้นกับเวลาและสถานการณ์ ในบางเวลาและบางสถานการณ์บุคคลจะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมาก แต่ในบางเวลาและบางสถานการณ์บุคคลอาจนิ่งเฉยและเฉื่อยชาทางการเมืองมาก ทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยกระตุ้นที่สำคัญทางการเมืองมีลักษณะเป็นพลวัตรและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางครั้งเปลี่ยนแปลงเร็วบางครั้งเปลี่ยนแปลงช้า การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลทั้งสิ้น จะมากขึ้นน้อยขึ้นอยู่กับระดับความสนใจทางการเมืองของแต่ละบุคคล

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยความหมายที่เป็นรูปธรรมหมายถึงการแสดงออกซึ่งการกระทำทางการเมือง ซึ่งมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ได้แก่

ประการที่ 1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดตัวผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

ประการที่ 2 การมีส่วนร่วมในการผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลโดยกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์

ประการที่ 3 การมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้าน

ประการที่ 4 การมีส่วนร่วมในการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านรัฐบาล

จากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการหลายท่านพบว่า ประชาชนที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูงกว่าจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมยิ่งสูงจะยิ่งมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น และจะมีบทบาท ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า อาทิ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เข้าร่วมประชุม เข้าร่วมกับ พรรคการเมือง เข้าร่วมรณรงค์ทางการเมืองและอื่น ๆ สูงกว่าผู้ที่มีฐานะทาง

เศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า เจื่อนใจตามข้อค้นพบนี้อาจจะมีข้อยกเว้นบ้างแต่ส่วนใหญ่จะแสดง ความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ยังพบว่าบุคคลที่มีความกระตือรือร้นในกิจกรรมของชุมชนมีแนวโน้มที่จะ มี ส่วนร่วมทางการเมืองสูง ทั้งนี้เพราะกิจกรรมของชุมชนและกิจกรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็น กิจกรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ของส่วนร่วมเหมือนกัน เจื่อนใจสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ บุคคล จะให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อความต้องการพื้นฐานของตน อาทิ อาหาร ที่อยู่อาศัย และความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนมี ส่วนร่วมทางการเมืองจึงต้องมุ่งเน้นให้ประชาชนเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะทำให้ความ ต้องการพื้นฐานของตนได้รับการตอบสนอง มิเช่นนั้นประชาชนที่ขาดแคลนเกี่ยวกับความ ต้องการพื้นฐานจะไม่สนใจมีส่วนร่วม ทางการเมือง ลักษณะอีกประการหนึ่งของการมีส่วนร่วม ทางการเมืองที่นักวิชาการค้นพบก็คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีคุณลักษณะของการสะสม (accumulation) กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความเกี่ยวพันหรือมีกิจกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งจะทำให้ บุคคลนั้นมีความเกี่ยวพันกับกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ด้วย(สมบัติ ชำรงธัญวงศ์,2546)

ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ข่าวสารทางการเมืองมีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง ทั้งนี้ก่อนที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีพฤติกรรมใด ๆ ไม่ว่าจะเป็น เป็น พฤติกรรมทางการเมืองหรือพฤติกรรมอื่น ๆ บุคคลนั้นจะต้องได้รับสิ่งเร้าบางอย่างจากสิ่งแวดล้อมที่ จะกระตุ้นให้เขามีพฤติกรรมบางอย่าง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลมีที่มาจากสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อมที่มากระทบบุคคลนั้น เช่นกัน เลสเตอร์ มิลแบรท เสนอแนวความคิดเชิงสมมติฐาน ว่า ยิ่งบุคคลได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองมากเท่าใดบุคคลนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัย ในประเทศต่าง ๆ กว่า 10 ประเทศก็ยืนยันสมมติฐานนี้ การ เปิดรับสิ่งเร้าทางการเมืองนั้นจะเพิ่มระดับความรู้ทางการเมือง กระตุ้นให้เกิดความสนใจ มีผลต่อการ ตัดสินใจเลือกประเด็นต่าง ๆ ทางการเมืองตลอดจนทำให้มีความผูกพันกับพรรคการเมืองหรือผู้สมัคร คนใดคนหนึ่งมากขึ้น(เสนห์ นนทโชติ ,2526)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิชัย โวหารดี(2534) ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองในระหว่างการ ทาเสียงเลือกตั้ง ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พ.ศ. 2530 พบว่า ประชาชนรับข่าวสารทางการเมืองผ่านช่องทางสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นและมีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารมากกว่าสื่ออื่น ๆ ประชาชนที่มีความรู้สูงมีแนวโน้มในการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งข่าวที่หลากหลายและมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงด้วย

ดวงจันทร์ ศิริบัญชาชัย(2538) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอฟ.เอ็ม. 101.5 เมกะเฮิร์ตซ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถานีวิทยุจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจนถึงปัจจุบัน วัตถุประสงค์และโครงสร้างของสถานีก็เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในแต่ละยุคสมัย แต่ก็สามารถสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของสถานี มีดังนี้

1. ให้ความรู้และความบันเทิง
2. เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยไปสู่ชุมชนและสังคม
3. เป็นกระบอกเสียงและรักษาภาพลักษณ์ให้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. แสดงบทบาทในการชี้นำสังคมในฐานะสื่อของสถาบันการศึกษาและเป็นองค์กรสื่อมวลชนและเป็นปัจจัยที่ทำให้บทบาทหน้าที่ของสถานีแตกต่างกันไปนั้นมี 4 ประการ คือ
  - 4.1 อีสรภาพและเสรีภาพในการดำเนินงาน
  - 4.2 ขอบข่ายในการแสดงออกทางความคิดเห็น
  - 4.3 ความสามารถในการสนองต่อความต้องการของผู้รับสาร
  - 4.4 ความต้องการให้เป็นไปตามบรรทัดฐานและความต้องการของสังคม

จิตติ วิทยสรณะ(2540) ทำการวิจัยเรื่อง การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนกับความรู้ทัศนคติ และการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรู้ทางการเมือง แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมือง และสื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดข่าวสารเพื่อก่อให้เกิดความรู้ ทัศนคติและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามากที่สุด

วิชาซ์ รอดคำดี(2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า สถานีวิทยุสถาบันการศึกษา 3 สถานีคือ สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีโครงสร้างและการดำเนินงานแตกต่างกันและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้นอยู่กับผู้บริหารมหาวิทยาลัยในแต่ละยุคสมัย โดยสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มุ่งเน้นที่การตอบสนองต่อความต้องการของมหาวิทยาลัย ในขณะที่สถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่เพียงแต่ตอบสนองนโยบายของมหาวิทยาลัยอย่างเดียว แต่ในขณะเดียวกันยังต้องตอบสนองต่อความต้องการของสังคม นอกจากนี้ โครงสร้างและการดำเนินงานที่เปลี่ยนแปลงไปยังส่งผลให้ทั้ง 3 สถานีมีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน โดยสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์พยายามรักษาบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ทางด้านการเกษตรแก่ประชาชน แต่ด้วยความจำเป็นทางด้านรายได้ทำให้สถานีต้องเน้นบทบาทในการให้ความบันเทิงมากขึ้น ขณะเดียวกันสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เน้นหนักไปที่บทบาทในการเป็นห้องฝึกปฏิบัติการทางด้านวิทยุกระจายเสียงของนักศึกษาซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของสถานี ทำให้สถานีลดความสำคัญของบทบาทด้านอื่น ๆ ลง ส่วนสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ ของสถานีอย่างเด่นชัด โดยได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองเป็นทั้งสถานีเพื่อการศึกษาและสถานีที่เป็นสื่อมวลชนอาชีพมากขึ้น

นิลุบล ใจอ่อนนุ่ม(2543) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจ ทางการเมืองน้อย มีการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลในระดับปานกลาง โดยระดับการเปิดรับแตกต่างกันตามอายุ ระดับการศึกษา รายได้และอาชีพ การเปิดรับข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่ความเข้าใจวิธีการเลือกตั้งแบบใหม่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มนตรี มีเนียมและคณะ(2548) ทำการวิจัย เรื่อง รายการวิทยุ : ความพึงพอใจ และความต้องการของผู้ฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่า สภาพการรับฟังรายการของผู้ฟังส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเป็นนักเรียนและนักศึกษา ชอบเปิดรับฟังในเวลา 21.00 – 24.00 น. โดยเปิดรับฟังที่บ้านเหตุผลที่เปิดรับฟังเพราะต้องการแสวงหาความรู้ ในด้านความพึงพอใจของผู้ฟังต่อรายการ

ของสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่า รายการข่าวโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รายการวิชาการ 25 นาที โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ส่วนรายการวิชาการ 3 นาที โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายการบันเทิงอยู่ในระดับมาก มีข้อเสนอแนะว่าควรมีรายการที่เสนอการละเล่นซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้าน การทำอาหาร ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

สถานีวิทยุเสียดสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ทำวิจัยสนทนากลุ่ม (focus group) ภาพรวมสถานีของกลุ่มรายการต่าง ๆ 2 ครั้ง ครั้งแรกเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 และครั้งที่สองเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2548

ครั้งที่ 1 พบว่า ผู้ฟังมีความเห็นว่าสถานีมีปริมาณข่าวในระดับมาก คุณภาพของรายการข่าวและผู้สื่อข่าวอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความคิดเห็นต่อรายการสาระความรู้ที่ผู้ฟังเห็นว่าสถานีมีปริมาณรายการความรู้ในระดับมากและความคิดเห็นต่อคุณภาพรายการและคุณภาพผู้จัดรายการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายการบันเทิงนั้น ผู้ฟังมีความเห็นว่าสถานีมีปริมาณของรายการบันเทิงคุณภาพรายการและคุณภาพผู้จัดรายการอยู่ในระดับปานกลาง

ครั้งที่ 2 พบว่าผู้ฟังยังคงยืนยันว่าสถานีมีปริมาณข่าวในระดับที่มาก คุณภาพของรายการข่าวและผู้สื่อข่าวอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความคิดเห็นต่อรายการสาระความรู้ที่ผู้ฟังก็ยังยืนยันว่าสถานีมีปริมาณรายการสาระความรู้ในระดับมากและความคิดเห็นต่อคุณภาพของรายการและคุณภาพของผู้จัดรายการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นต่อรายการบันเทิงกลับพบว่าปริมาณของรายการน้อย ส่วนคุณภาพรายการและคุณภาพผู้จัดรายการอยู่ในระดับปานกลาง

สถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทำการสำรวจผู้ฟังของสถานี เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2548 พบว่า อายุของผู้ฟังยังคงเป็นวัยกลางคนและรายการเปิดประตูสู่มหาวิทยาลัยทำให้กลุ่มผู้ฟังที่เป็นวัยรุ่นเริ่มมากขึ้น กลุ่มผู้ฟังยังคงเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดี ส่วนมากยังคงรับฟังในช่วงทำงานช่วงบ่ายถึงเย็น ช่วงก่อนนอนและช่วงดึกมีการรับฟังน้อยที่สุด รายการที่มีผู้รับฟังมากที่สุด เป็นรายการข่าวในช่วงเช้า รายการวันเสาร์และวันอาทิตย์ได้รับความนิยมนมากขึ้นในด้านเนื้อหารายการ มีความหลากหลาย มีประโยชน์ ครอบคลุมทุกด้าน ตรงกับความต้องการของการรับฟัง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ได้รับการยอมรับว่าเป็นสถานีคุณภาพเพื่อสังคมไทย (สุวรรณ สมนัตริรักษาสุข, 2548)